

УДК 821.112.2
ББК 84(4Нім)
Ш58

Серія "Скарби"
заснована 2013 року

Johann Christoph Friedrich von Schiller
DIE RÄUBER

Ш58 Шиллер, Фрідріх
Розбійники : п'єса / Фрідріх Шиллер ; пер. з
нім. Майка Йогансена. — К. : Знання, 2020. —
175 с. — (Скарби).

ISBN 978-617-07-0164-0 (серія)

ISBN 978-617-07-0760-4

П'єса "Розбійники" — перший драматичний твір німецького письменника і філософа Фрідріха Шиллера (1759—1805). Автор зумів створити не просто цікавий твір, а художній шедевр, що назавжди увійшов до скарбниці світової літератури. В основі сюжету — сімейна трагедія, протистояння між двома братами, що мають діаметрально протилежні світогляди. Твір багатий на цікаві монологи, роздуми про життя і смерть, моральність і сімейні цінності. Драма наскрізь проїнята бунтарським пафосом, збуджує думку і закликає до людяності. Згодом за мотивами п'єси Джузеппе Верді написав однойменну оперу.

УДК 821.112.2

ББК 84(4Нім)

ISBN 978-617-07-0164-0

(серія)

ISBN 978-617-07-0760-4

© Видавництво "Знання",
оформлення, 2020

ДІЙОВІ ОСОБИ

Максиміліан, граф фон Моор на своїх маєтках.

Карл } його сини.
Франц }

Амалія фон Едельрайх

Шпігельберг

Швайцер

Грім

Рацман

Шуфтерле

Роллер

Косинський

Шварц

Герман, незаконний син дворянина.

Даніель, слуга графа фон Моора.

Пастор Мозер.

Патер.

Аругорядні дійові особи.

люди без занять,
пізніше бандити.

Місце дії — Німеччина.

Часові межі — приблизно два роки.

ПЕРШИЙ АКТ

ПЕРША СЦЕНА

Франконія. Зала в замку Моорів.
Франц, Старий Моор.

Франц. Як ваше здоров'я, батьку? Ви такий блідий.

Ст. Моор. Я здоровий, сину мій, що ти мав мені сказати?

Франц. Прийшла пошта — лист від вашого кореспондента з Лейпцига.

Ст. Моор (*оживився*). Звістка про сина мого, Карла?

Франц. Гм! Гм! Так. Але я боюся... я не знаю... чи мені... стан вашого здоров'я... ви справді зовсім добре себе почуваете, батьку?

Ст. Моор. Як риба у воді. Про мого сина він пише? Що тебе турбує? Ти двічі в мене питався.

Франц. Коли ви хворі... коли ви тільки не зовсім здорові, то дозвольте мені... я розкажу вам у слухну хвилину. (*Ніби сам до себе.*) Ця звістка не для хворого організму.

Ст. Моор. Боже! Боже! Що я маю почути?

Франц. Дозвольте мені спершу одійти трохи осторонь і пролити сльозу над моїм грішним братом... я мав би навек мовчати... бо він ваш син; я мав би приховати його ганьбу навек, бо він мій брат. Але коритися вам... моя перша свята повинність... Отже, простіть мені!

Ст. Моор. О, Карл! Карл! Якби ти знав, як твої вчинки кагують батьківське серце! Як одна радісна звістка про тебе додала б мені десять років життя... повернула б мені молодість... а зараз кожна звістка... приводить мене ще на крок до гробу.

Франц. Як так, то прощайте!.. Ми всі повидали б собі волосся над вашою труною!

Ст. Моор. Зоставайся!.. Треба зробити ще тільки один крок... щоб сталося так, як він хоче. (*Сідає.*) Гріхи батьків треба спокутувати у третьому й четвертому коліні — йому судилося це завершити.

Франц. Ви знаєте нашого кореспондента? От! Палець правої руки своєї я віддав би, щоб сказати, що він — брехун, чорний, уїдливи брехун!.. Заспокойтеся! Пробачте, коли я сам прочитаю вам листа. Вам ще не все можна знати.

Ст. Моор. Усе. Усе, мій сину. Ти позбавиш мене костура.

Франц (*читає*). "Лейпциг, від першого травня. Любий друже! Коли б мене не зв'язувала урочиста обцянка не ховати від тебе нічого, що я знатиму про твого брата, то зроду я не дозволив би своєму перу тиранити тебе. Я бачу з сотень твоїх листів, як такі звістки пронзають твое братерське серце... ме-

ні здається, що я бачу, як ти проливаєш рясні сльози над жахливим, огидним, ганебним твоїм

Ст. Моор затуляє лице

братом. Ах, сльози текли мені рікою з очей, ніби я вже бачив, як смертельно зблід твій старий чесний батько! Ісусе й Маріє! Ви уже зблідли, а ви ще нічого не чули.

Ст. Моор. Дали! Дали!

Франц. "...поблід смертельно і хитнувся на стільці, проклінаючи той день, коли йому вперше сказано: батько! Не про все я дізнався, а з того, що я знаю, ти теж не все почувеш. Твій брат нібито сповнив уже міру свого сорому... принаймні я не знаю, чого він не перевершив. Учора опівночі він вирішив, маючи сорок тисяч дукатів боргу" — непоганенька сума, батьку! — "зганьбивши тут дочку одного багатого банкіра і вбивши на дуелі її нареченого — доброго і статечного юнака — вирішив утекти від правосуддя разом із сімома іншими, яких він втяг у своє босяцьке життя..." Батьку, ради Бога, що з вами?

Ст. Моор. Досить! Досить! Сину мій!

Франц. "Його розшукують, скривджені ним галасують про помсту, за його голову призначено нагороду... Ім'я Моора"... Ні! Мої бідні уста ніколи не уб'ють батька! (Розриває листа.) Не вірте йому, батьку! Не вірте ні одному слову!

Ст. Моор (гірко плаче). Мое ім'я! Мое чесне ім'я!

Франц (ідає йому на шию). Огидний, тричі огидний Кара! Чи я не передчував цього, коли він, ще хлопцем бувши, упадав за дівчатами, ганяв з вуличними хлопчиками і всякою наволоччю по ярах та луках, тікав від церкви, як злочинець, і копійки, що він у вас виманював, кидав у шапку першому-ліпшому старцеві, а ми вдома молилися й читали святі книги проповідей. Чи я не передчував це, коли він читав пригоди Юлія Цезаря і Олександра Великого та інших темних язичників охотніше, ніж життя святого Товія? Сто разів я вам казав це, бо моя любов до нього завжди була в рамцях синовієї повинності — що цей хлопець ще зганьбить, знеславить, погубить нас усіх. О, якби він не звався Моор! Щоб серце моє не так гаряче билосся за нього. Безмежна моя любов, якої я не можу здолати, ще приведе мене перед суд усевишнього!

Ст. Моор. О, мої мрії! Мої золоті сни!

Франц. Я знаю це. Про це я й кажу. Ви ж завжди казали, що вогненний дух, який палає в юнакові, робить його таким чутливим до краси і величі, оця одвертість, що світить в очах його, ця м'якість душі, що, побачивши чуже страждання, розтає в сльозах, ця сувора мужність, що гнала його на верхів'я столітніх дубів, через яри, огорожі й бурхливі потоки — це дитяче честолюбство, ця непереможна впертість і всі оті блискучі чесноти, що проявилися в улюбленому синові, — ви ж казали, що все це зробить його колись вірним другом, чесним громадянином, героєм, великою, великою людиною... Тепер ви бачите, батьку! Вогненний дух

розвинувся, дозрів, приніс розкішні плоди. Погляньте на цю одвертість... вона зробилася нахабством, погляньте на цю м'якість... як вона лепече ніжні слова кокеткам, яка вона чутлива до принад якоїсь Фріни. Погляньте на цю паку геніальність, яка за шість років спалила його життя так чисто, що він конає живцем... і от приходять люди і безсоромно тичуть на нього пальцями: "*C'est l'amour qui a fait fa!*"¹. Погляньте на оцю сміливу вродливу голову, що строїть плани, перед якими бліднуть злочинства Картуша і Гаурода! А що буде, коли всі ці паростки розів'ються в усій пишноті... хіба ж можна чекати повної довершеності в такому юному вікові? Може, батьку, ви ще доживете до радості побачити його на чолі війська, що квартирує в святій тиші лісовій і полегшує стомленим перехожим путь, забираючи в них важкі речі... може, ви ще встигнете перед смертю піти до його пам'ятника, збитого з дощок між небом і землею... може, о, батьку, батьку... вам доведеться прибрати собі інше ім'я, щоб крамарі й вуличні хлопці не показували на вас пальцем, ознайомившись з портретом вашого сина на базарній площі в Лейпцигу.

Ст. Моор. І ти, мій, мій Франц, і ти! О, мої діти... як вони влучають у моє серце!

Франц. Ви бачите, і я можу бути дотепним, але мій дотеп — як жало скорпіона. І от цей сухий, буденний чоловік, холодний, дерев'яний Франц, і як ви там ще мене взивали, коли він сидів у вас на ко-

лінах і щипав вас за щоку — цей Франц колись помер невідомий, коли слава того генія лунатиме від полюса до полюса! О! Із схрещеними руками дякує тобі, небо, цей холодний, сухий, дерев'яний Франц, що він не такий, як той!

Ст. Моор. Прости мені, дитино! Не сердься на батька, якого обдурили його мрії. Бог, що примушує мене плакати над Карлом, витре ці сльози твоєю рукою, мій Франц!

Франц. Так, батьку, він витре ці сльози. Франц віддасть своє життя, щоб тільки продовжити ваше. Ваше життя для мене мов оракул, з яким я раджуся про все, дзеркало, в якому я розглядаю усе, що хочу зробити... найсвятішу повинність свою я зламаю, щоб продовжити ваше дорогоцінне життя. Ви вірите мені в цьому?

Ст. Моор. На тобі лежать ще інші великі обов'язки, сину. Хай Бог віддячить тобі за все, чим ти був і чим ти будеш для мене.

Франц. Тепер скажіть — коли б ви могли не називати його своїм сином, чи ви були б щасливі?

Ст. Моор. Не кажи, не кажи цього: коли бабка принесла його до мене, я підняв його вгору і сказав: "Хіба я не щаслива людина?"

Франц. Ви сказали це. Як ви тепер думаете про це? Хіба ви не заздрите найубогішому з ваших селян, що він не батько цьому... ви будете нещасні, поки у вас буде цей син. Це нещастя ростиме вкупі з ним. Це нещастя підкопує ваше життя.

Ст. Моор. О, він зробив мене восьмидесятилітнім дідом.

¹ "Оце з ним зробило кохання" (Фр.)

Франц. Отже... коли б ви зреклися цього сина?

Ст. Моор (*схопився*). Франце! Франце! Що ти сказав?

Франц. Хіба не любов до нього спричиняє вам усе це горе? Без цієї любові він для вас не існує. Без цієї злочинної любові він для вас умер — він ніколи для вас не родився. Не плоть і кров, а серце робить нас батьками. Коли ви його вже не любитимете, то цей виродок уже не ваш син, хоч би й був вирізаний з вашого власного тіла. Він досі був вам як око, але, коли око твоє спокушає тебе — вирви його, — каже святе письмо. Краще з одним оком у раю, ніж із двома в пеклі. Краще бездітним піти на небо, ніж коли обоє — батько і син — падуть у пекло. Так каже Бог.

Ст. Моор. Отже ти хочеш, щоб я прокляв свого сина?

Франц. О, ні! О, ні! Вашого сина не треба проклинати. Кого ви звете вашим сином — того, кому ви дали життя, і він за це силкується скільки мога вкоротити ваше?

Ст. Моор. О, це правда. Це суд наді мною. Так хоче моя доля.

Франц. Ви бачите, як приязно до вас ставиться ваш улюбленець. Він душить вас вашою ж батьківською любов'ю, він підкупив ваше батьківське серце, щоб воно вас dokonало. Коли вас не буде, то він господар ваших маєтків, король своїх диких бажань. Прорветься гребля, і ріка його страстей зможе вільно буюти. Уявіть себе на його місці. Як часто він прагне, щоб батько його сконав, щоб умер брат

— які так немилосердно заважають йому віддаватися страстям. Але хіба це любов за любов? Хіба це дитяча подяка за батьківську ласку, коли він за солодку хвилину розпусти віддає десять років вашого життя? Коли він за одну солодійську хвилину ставить на карту чесне ім'я своїх дідів, що живе вже сім віків незаплямоване і чисте? Хіба це ваш син? Відповідайте! Хіба це ваш син?

Ст. Моор. Невдячна дитина! Ах! Але все ж моя дитина! Моя дитина!

Франц. Розкішна, дорогоцінна дитина, яка тільки й дбає, щоб у неї не було батька. О, хоч би ви це зрозуміли! Хоч би вам спала полуда з очей! Але ваша м'якість укріпить його в його розпусті, ваша терпимість узаконює її. Правда, ви знімете прокляття з його голови; воно впаде на вашу голову, батьку!

Ст. Моор. Правда, тому правда! На мені, на мені вся вина!

Франц. Скільки тисяч тих, що сповна випили келих розпусти, знову виправило страждання! І хіба ж тілесний біль, що супроводить усі пристрасті, не є вказівка від провидіння? Хіба ж сміє людина нерозумною ніжністю ганьбити цю вказівку? Хіба ж сміє батько навик губити цю довірену йому за поруку? Подумайте, батьку, якщо ви на деякий час примусите його страждати, то може ж він одумається і виправиться! Або, як ні, як він і у великій школі страждання залишиться мерзотником, — то й тоді лихо тому батькові, який своєю любов'ю руйнує вирок вищої мудрості! Чи не так, батьку?